

Entrevista amb Malén Gual, conservadora del Museu Picasso de Barcelona.¹

El Museu Picasso es troba ubicat al carrer Montcada, integrant cinc edificis dels segles XIII i XIV, amb reformes dels segles XVI-XVIII, unificats com a museu en el transcurs del segle XX. Per aquesta disposició, en el decurs de l'existència del museu s'ha fet irremediablament una reestructuració de l'espai, tant per crear àrees necessàries per al personal, com per reubicar els fons seguint un discurs adient.

Les reformes que s'estan realitzant avui en dia el dotaran d'espais específics per a la conservació i restauració de l'obra de Pablo Picasso. El seu acabament està previst per a l'any 2003. Sobre l'origen, desenvolupament i funcions que realitza el departament de conservació ens ha ofert la seva aportació la conservadora del museu, Malén Gual.

Ana Galán Pérez i M. Teresa Pastor Valls, alumnes de 3er de Restauració de Pintura de l'ESCRBCC.

UNICUM: *L'origen del departament de conservació és simultani a la creació del Museu?*

MALÉN GUAL: No, és un xic posterior. El Museu Picasso es va crear l'any 1963 i no va tenir un conservador com l'entendem actualment fins el 1968. Durant aquests anys exercia aquesta funció el director general dels museus de Barcelona.

U.: *Es va realitzar algun tipus d'infraestructura específica per desenvolupar la tasca del conservador-restaurador o algun tipus d'instal·lació?*

M.G.: No. L'any 1968 el conservador del museu no era aquí, sinó al Museu d'Art Modern de Barcelona. Encara que la col·lecció Picasso no era una secció del Museu d'Art Modern, se n'encarregaven des d'allà. No fou fins l'any 1970 quan es traslladà, juntament amb la resta del personal, al museu actual.

U.: *En l'actualitat, quina àrea específica té el conservador, a nivell d'infraestructura?*

M.G.: Podríem dir que el departament de conservació no està ubicat en un lloc concret. Els arxius són aquí, l'ordinador que controla la humitat i la temperatura a l'extrem del despatx, una mica provisional, fins que s'acabin les obres l'any 2003 i ens construeixin uns despatxos més racionalitzats.

U.: *Quins són els membres integrants de l'equip de conservació?*

M.G.: Sense tenir en compte l'apartat de restauració, quatre persones.

U.: *Com es distribueixen les responsabilitats dins l'equip?*

M.G.: La responsabilitat màxima del museu correspon a la directora, que és el que a França s'anomena "Conservador en Cap" i que també fa funcions de gerència. Jo m'encarrego de l'apartat de conservació. Una persona s'ocupa només de la reserva d'obres. I, per acabar, dues persones més s'encarreguen de les exposicions temporals.

U.: *Pel que fa a la formació de conservació-restauració, i en concret d'art contemporani, quin tipus de formació heu rebut?*

M.G.: Els conservadors de la meua generació, els que estem en actiu, gairebé tots provenim de la llicenciatura d'Història de l'Art o d'Història, és una formació més teòrica que pràctica. En principi, fa uns anys un restaurador sempre depenia del conservador. La figura del conservador ve del "curator" anglès, que és més aviat teòric. Ara s'està creant la figura del conservador preventiu, a qui es demana formació teòrica però també pràctica.

U.: *Des de quin moment comences a treballar al museu?*

M.G.: Vaig començar a treballar, quan tenia uns vint anys i encara estudiava, com a auxiliar administrativa. Vaig tenir la sort que nou anys després van convocar places per a conservador dels Museus d'Art de Barcelona i m'hi vaig presentar, vaig treure la plaça i vaig quedar-me al Museu Picasso. Podia haver anat a un altre museu però em vaig estimar més estar aquí.

U.: *El càrrec de Conservador en Cap s'obté per oposició?*

M.G.: Al Museu Picasso de Barcelona no hi ha departaments tancats, perquè som poca gent. No és com als grans museus nord-americans amb departaments molt grans. Aquí tothom fa una mica de tot. Encara que al final t'especialitzis més en unes parts o unes altres, no hi ha un departament específic de conservació. Pel que fa a les oposicions, n'hi ha per ser conservador, però no per a Conservador en Cap. La categoria i el reconeixement es guanyen amb els anys d'experiència.

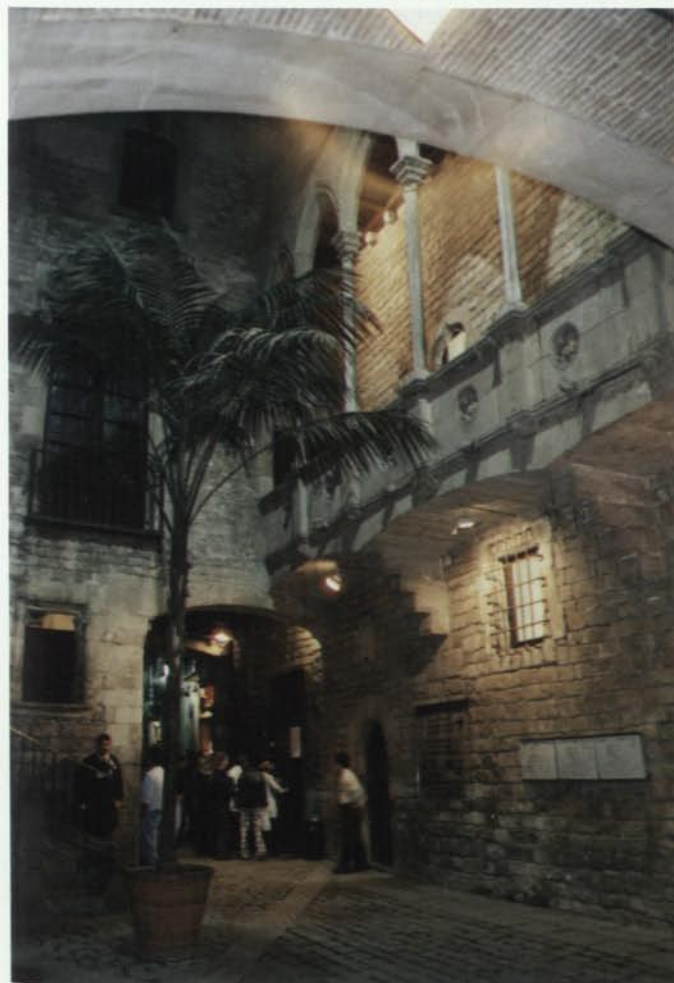
U.: Pel que fa al treball que desenvolupa i, concretament, quant a la conservació preventiva, quins sistemes de control existeixen?

M.G.: El museu consta de cinc edificis adjacents. La part nova està perfectament controlada per uns sensors dirigits per un ordinador que té dos anys escassos. El software està programat per mantenir la mateixa temperatura i humitat. Si baixa la humitat, l'humidificador s'encén automàticament i si puja s'apaga. I el mateix pel que fa a la temperatura.

La part antiga, que són els tres edificis on hi ha la col·lecció permanent, van habilitar-se entre els anys seixanta i vuitanta. O sigui, que ja tenen la seva història. El sistema és força obsolet, tot i que aviat es canviarà. De moment ho controlem tot amb uns sensors per ordinador, però no funciona excessivament bé, per tant controlem amb el termohidrògraf i de forma manual mesurem la temperatura. Quan les obres s'acabin, tot es controlarà des d'un ordinador central.

U.: Respecte a les dades que es recullen, hi ha algun sistema per avaluar-les, directament des de l'ordinador o hi ha alguna sistemàtica d'equip?

M.G.: Es poden mirar a l'ordinador, imprimir-les o convertir-les en gràfics. Es poden convertir en un programa d'Excel perfectament, és relativament senzill.

U.: El seguiment o control de les peces es fa periòdicament?

M.G.: Es realitzen unes revisions periòdiques de les peces que estan exposades a les sales, que són les que tenen més risc. Generalment te n'adones dels problemes que poden tenir, quan les trasllades, quan han de viatjar o quan les passes de la reserva a les sales, i a l'inrevés.

U.: Donada la diversitat de suport de les peces, com s'estructura la conservació preventiva, per sales o per col·lecció?

M.G.: La temperatura i la humitat intentem que estiguin totes igual. La il·luminació la fem una mica per zones. Intentem no barrejar pintura amb dibuix, per poder mantenir una il·luminació molt baixa amb els dibuixos. No sempre és possible perquè per fer un discurs coherent moltes vegades hem de barrejar i això dificulta. Però sempre preval la conservació. Si hem d'exposar pintures amb menor intensitat de llum, es fa per no malmetre el dibuix que té al costat.

U.: En aquestes noves obres que s'estan realitzant, es contempla la possibilitat d'especificar per tipus de suport o prevaldrà el discurs museogràfic?

M.G.: El museu serà absolutament diferent al d'ara. Actualment són sales molt petites, i hi haurà sales molt grans. El discurs museogràfic no podrà ser sempre seguint les línies de conservació, perquè a vegades per entendre l'evolució de Pablo Picasso necessitem exhibir dibuixos, perquè o bé no existeixen pintures d'aquest període o bé no les tenim. Per tant, ens veiem obligats a mostrar els dibuixos que són més representatius. Per exemple, de l'època de Barcelona, de l'etapa d' "Els Quatre Gats", fonamentalment és només dibuix el que tenim, hi ha molt poc oli, i per això s'ha d'ensenyar al públic com si tinguessin la mateixa categoria que una pintura. Això ens pot dur a la idea de "gabinets de dibuixos" amb poca llum. De totes maneres prevaldrà que el públic pugui entendre l'evolució de Picasso.

U.: També realitzes la funció de correu, en què consisteix?

M.G.: És molt fàcil quan ja s'ha fet molts cops. La primera vegada ho passes molt malament. La funció de correu comença des que redactes l'informe de com està l'obra, la veus embalar, l'acompanyes. Si és en camió és molt més senzill. Si és en avió has d'estar controlant sempre que es manipula l'obra, que la posin en els "containers" o en els "palets" ben col·locada, sola, o amb mercaderia que no sigui perillosa per a l'obra. Sempre que hi ha un moviment de l'obra has de ser avisat i has de moure't amb ella. Quan arribes al lloc de destí, has d'acompanyar l'obra fins al final, fer l'informe, veure com la manipulen els operaris, fer un altre informe de com està i després veure com la penjen, com l'il·luminen i que quedi en bones condicions. Controlar-ho una miqueta tot. Des que surt fins que es penja i a l'inrevés.

Exterior del Palau Aguilar, seu del Museu Picasso
(Fotografia: A. Galán).

U.: Com s'organitza l'entrada i sortida d'una peça? Hi ha una sol·licitud concreta de peces per a determinades exposicions?

M.G.: Sí. En principi es fa una selecció i després la petició. A la petició s'explica el tipus d'exposició, quines peces vols i per a quin motiu. Si coneixes el museu que et sol·licita una obra, perquè ja has treballat amb ell, mires les possibilitats de l'obra, el seu estat de conservació i, no només això, si és important per a nosaltres en aquest moment. Si no coneixes el museu, li demanes el que s'anomena el "Facility Report", que és un imprès on s'expliquen les condicions de conservació preventiva i de seguretat que tenen. Li preguntes el sistema de refrigeració-calefacció, quin tipus de llum utilitzen i quin nivell d'il·luminació, quants guàrdies tenen, tipus d'ascensors, tipus de magatzem, etc. Si et responen satisfactòriament, es valora si deixes l'obra.

U.: Respecte a la preparació de la peça per al trasllat i embalatges, es fa directament aquí, es contracta un restaurador o hi ha algun sistema especial?

M.G.: Quan una obra surt d'Espanya s'ha de sol·licitar un permís a la Generalitat de Catalunya, i s'ha d'acompanyar amb un informe d'un restaurador titulat. Llavors es crida un restaurador perquè faci l'informe i si s'ha d'intervenir l'obra, o bé ho fa el mateix restaurador, o se'n contracta un altre perquè la prepari (generalment només es tracta de fixar un clivellat). Si l'obra està molt malament, no surt del museu.

Llavors tenim els emmarcadors que preparen l'obra. Ara estem intentant que quan les obres viatgin, surtin sempre amb el vidre "mirogard", que és antireflectant i de seguretat. Si no, surten protegides amb metacrilat o vidre laminat, que no es pugui trencar. Si el marc és antic, intentem canviar-lo perquè viatgi sense marc, o que viatgi per separat.

Els embalatges sempre es demanen a una empresa especialitzada. Es treballa amb embalatges especials de fusta o metàl·lics amb amortiment per capes que eliminin la humitat i que aïllin la temperatura i els canvis climàtics que hi puguin haver.

U.: Es conserva la protecció que tenen les obres?

M.G.: Sí, obligatòriament. Està prohibit desemmarcar o tocar una obra sense el permís del museu propietari. Si hi ha alguna emergència et demanen el permís per escrit, o el demanem nosaltres quan és el cas contrari.

U.: Les peces pateixen massa en els trasllats, són contraproductius o val la pena tenir aquests intercanvis?

M.G.: Les peces pateixen en cada moviment, sobretot les pintures perquè un petit cop pot fer que perdin una mica de capa pictòrica, però jo crec que és útil perquè permet que es facin exposicions. I apropar temes monogràfics a la gent. Actualment es pot viatjar bé i veure els quadres en els diferents museus del món. Però una exposició monogràfica és millor. Per exemple, si vols conèixer el moviment futurista visitant diferents museus, és molt més difícil que visitar una exposició concreta sobre futurisme. Penso que, tot i el risc, és útil deixar quadres i que te'ls deixin per a una exposició.

U.: A nivell de treball i fent referència a la documentació de la que ja hem parlat, hi ha algun tipus de fitxa interna sobre aspectes de conservació?

M.G.: Sí tenim unes fitxes que utilitzem quan l'obra es mou, hi anotem tots els clivellats, taques d'òxid, etc. Cada cop que aquesta obra es mou, l'anem revisant.

U.: Es preveu que existeixi un departament de restauració en el museu?

M.G.: Nosaltres tenim un taller de restauració i està previst que aviat tinguem un restaurador. És un dels objectius del museu.²

U.: Mentre no hi ha restaurador, quan es considera necessària la restauració d'una peça, quin sistema es segueix, qui realitza la intervenció?

M.G.: Ara per ara nosaltres treballem amb diferents restauradors. A vegades, demanem ajuda al Servei de Restauració de Béns Mobles de la Generalitat de Catalunya, o bé parlem amb dos o tres restauradors perquè realitzin un pressupost i una proposta de restauració, i llavors es tria.

U.: *Són empreses que es dediquen a l'art contemporani, o bé abasten tot tipus de restauració?*

M.G.: Més que amb empreses, treballem amb restauradors particulars. Si hi ha hagut alguna cosa important, l'ha realitzat el Servei de Restauració de Béns Mobles de la Generalitat de Catalunya. Depèn una mica del que s'hagi de fer i de la importància de la peça.

U.: *Com veus la conservació-restauració de l'art contemporani?*

M.G.: Entenc que s'haurien de replantejar les coses perquè tot ha canviat molt. S'haurien de realitzar estudis més especialitzats en art contemporani, tenint en compte que els artistes ja no preparen els suports com abans. Un quadre del segle XVI té una preparació que ara sens dubte no existeix. La conservació és més difícil i la restauració suposo que també.

U.: *El museu té dipòsit/reserva?*

M.G.: Sí. Entre quadres, dibuixos i gravats tenim 3.500 obres. Exposades en aquest moment n'hi ha 300, sense comptar les exposicions temporals. Només exhibim els quadres i els dibuixos més interessants. Amb els gravats fem exposicions rotatives. Ara el museu està sota mínims, degut a les obres de rehabilitació. L'opció era o tancar el museu o exposar les obres més importants, encara que fos amb un recorregut laberíntic. Vam optar per aquesta segona possibilitat. Quan acabi la rehabilitació l'any 2003, exposarem més obres, fins i tot hi haurà sales de gravats.

U.: *Com veus la situació laboral dels conservadors als museus?*

M.G.: La gent que tenim feina, notem que som pocs. Necessitaríem més personal i més sabent que hi ha gent que s'està formant a nivells molt alts.

NOTES

¹ Aquest article ha estat traduït del castellà al català per Núria de Toro Perpiñá, alumna de 2on curs de Restauració d'Escultura de l'ESCRBCC.

² Aquesta entrevista es va realitzar abans de la convocatòria d'una plaça per al departament de restauració del Museu Picasso. Actualment l'ocupa la restauradora Reyes Jiménez.

Entrevista con Malén Gual, conservadora del Museu Picasso de Barcelona.

El Museu Picasso se ubica en la calle Montcada, integrando cinco edificios de los siglos XIII y XV, con reformas de los siglos XVI-XVIII, unificados como museo a lo largo del siglo XX. Por esta disposición, a lo largo de la existencia del museo se ha hecho irremediable una reestructuración del espacio, tanto para crear áreas necesarias para el personal, como para reubicar los fondos siguiendo un discurso adecuado.

Las reformas que se están realizando hoy en día lo van a dotar de espacios específicos para la conservación y restauración de la obra de Pablo Picasso. Su finalización está prevista para el año 2003. Sobre el origen, desarrollo y funciones que desempeña el departamento de conservación nos ha ofrecido su aportación la conservadora del museo, Malén Gual.

Ana Galán Pérez y M. Teresa Pastor Valls, alumnas de 3º de Restauración de Pintura de la ESCRBCC.

UNICUM: ¿El origen del departamento de conservación es simultáneo a la creación del Museo?

MALÉN GUAL: No, es un poco posterior. El Museu Picasso se creó en 1963 y no tuvo un conservador como entendemos actualmente hasta 1968. Durante estos años desempeñaba esta función el director general de los museos de Barcelona.

U: ¿Se realizó algún tipo de infraestructura específica para desempeñar la labor del conservador-restaurador o algún tipo de instalación?

M. G.: No. En 1968 el conservador del museo no estaba ubicado aquí, sino que estaba en el Museu d'Art Modern de Barcelona. Aunque la colección Picasso no era una sección del Museu d'Art Modern, se encargaban desde allí. Es en 1970 cuando se traslada, junto con el resto del personal, al museo actual.

U: ¿En la actualidad, qué área específica tiene el conservador, a nivel de infraestructura?

M. G.: Podríamos decir que el departamento de conservación no está ubicado en un lugar concreto. Los archivos están aquí cerca, el ordenador que controla la humedad y la temperatura está en el extremo del despacho, un poco provisional, hasta que acaben las obras en el año 2003 y nos construyan unos despachos más racionalizados.

U: ¿Cuáles son los miembros integrantes del equipo de conservación?

M.G.: Sin tener en cuenta el apartado de restauración, cuatro personas.

U: ¿Cómo se distribuyen las responsabilidades dentro del equipo?

M. G.: La responsabilidad máxima del museo corresponde a la directora, que es lo que en Francia se denomina "Conservador-Jefe" y que también hace funciones de gerencia. Yo me encargo del apartado de conservación. Una persona se ocupa solamente de la reserva de obras. Y, por último, dos personas más se encargan de las exposiciones temporales.